

англійської мови: когнітивно-гендерні аспекти. Монографія / О.Л. Бессонова. – Донецьк: ДонНУ, 2002. – 362 с. *Кочерган М.П.* Вступ до мовознавства / М.П. Кочерган. – Вид.2. – К., 2008. – 368 с. *Кубрякова Е.С.* Краткий словарь когнитивных терминов / Е.С. Кубрякова, В.З. Демьянков, Ю.Г. Панкрац, Л.Г. Лузина. – М.: МГУ, 1996. – 245 с. *Лихачев С.Д.* Концептосфера русского языка / С.Д. Лихачев // Русская словесность. От теории словесности к структуре текста. Антология. / Под ред. проф. В.П. Нерознака. – М.: Academia, 1997. – С. 280 – 289. *Селиванова Е.А.* Когнитивная ономазиология (монография) / Е.А. Селиванова. – К.: Фитосоциоцентр, 2000. – 248 с. *Телия В.Н.* Русская фразеология: семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты / В.Н. Телия. – М.: Школа “Языки русской культуры”, 1996. – 286 с. Cambridge Dictionary Online. Free English Dictionary and Thesaurus [Електронний ресурс] // Cambridge University Press. – Режим доступу: <http://dictionary.cambridge.org/>. – Загол. з екрану. Longman Dictionary of Contemporary English Online [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ldoceonline.com/dictionary/>. – Загол. з екрану.

КІНАХ Л.С.

(Волинський національний університет імені Лесі Українки)

ЕПІСТЕМОЛОГІЧНИЙ СИНОПСИС АД'ЕКТИВНОЇ СУБСТАНТИВАЦІЇ В НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Стаття присвячена огляду лінгвістичних праць, в яких висвітлюється проблема субстантивзації прикметника в сучасній німецькій мові. З'ясовується суть цього явища, його причини й механізми, а також частиномовний статус субстантивованого прикметника. *Ключові слова:* частиномовна транспозиція, субстантивізація, еліпс, предметність, оказіональне вживання, узуалізація, лексикалізація.

Кінах Л.С. Эпистемологический синопсис адъективной субстантивации в немецком языке. Статья посвящена обзору лингвистических работ, в которых освещается проблема субстантивации прилагательного в современном немецком языке. Определяется суть этого явления, его причины и механизмы, а также частеречный статус субстантивированного прилагательного.

Ключевые слова: частеречная транспозиция, субстантивация, эллипс, предметность, окказиональное употребление, узуализация, лексикализация.

Kinakh L.S. Epistemological synopsis of adjectival substantivization in German. The article is devoted to the review of linguistic works which deal with the problem of substantivization of adjectives in modern German; the essence, causes and mechanisms of this phenomenon and the status of the substantivized adjective in the system of parts of speech are defined as well.

Key words: parts of speech transposition, substantivization, ellipse, thingness, occasional usage, usualization, lexicalization.

Об'єктом наукової рефлексії цієї статті є субстантивований прикметник (СП) сучасної німецької мови, а **предметом** – причинно-наслідкові аспекти субстантивзації прикметника. **Метою** розвідки є критичний огляд лінгвістичних досліджень, в яких висвітлюється проблема субстантивзації прикметника в сучасній німецькій мові. Реалізація поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**: 1) проаналізувати й систематизувати існуючі в науковій літературі підходи до розгляду даного явища; 2) з'ясувати об'єм поняття субстантивзації прикметника та виокремити її види.

Перехідні явища в системі частин мови (ЧМ) у цілому, причини, умови, механізми й наслідки категоріальних змін зокрема є предметом численних лінгвістичних досліджень. Перехідність ЧМ у синхронії відображає передусім динаміку розвитку мови, сприяє оновленню структурних елементів мови та їх відношень на усіх рівнях і створює необхідні передумови для діахронічних перетворень. В усіх мертвих і живих мовах виявляються численні факти, які свідчать про те, що становлення основного засобу спілкування людей пронизане перехідними процесами та явищами [Ивашкин 1988, с. 6].

Суть процесу субстантивзації полягає у переосмисленні категоріального значення твірного слова в значення предметності [Сиротина 1982, с. 3]. У випадку субстантивзації прикметника до значення постійної ознаки приєднується значення предметності й наступає, таким чином, „опредмечення” ознаки: ознака предмета мислиться вже в предметному плані як самостійне явище.

Проблема субстантивзації прикметника, як, власне, й інших ЧМ, полягає в з'ясуванні характеру відношення прикметника й субстантивованої форми, тобто в з'ясуванні того, чим же є субстантивована форма стосовно твірної [Мурясов 1989, с. 43]. Важливість цієї проблеми очевидна, оскільки з нею пов'язане й саме визначення субстантивзації в цілому, й трактування поняття „субстантивований прикметник” зокрема, оскільки, як зауважує А.А. Смирнова, слово „субстантивований” вказує на те, що ми маємо справу з новою якістю, адже значення субстанціональності належить до іншої ЧМ, а слово „прикметник” – на те, що дане утворення продовжує якимось чином залишатися в межах вихідної ЧМ [Смирнова 1987, с. 164].

Вживання прикметника в синтаксичних позиціях і значенні іменника мало місце в усі періоди еволюції німецької мови, й у кожному з них цей феномен мав свої особливості як формального, так і змістовного плану (герм.: *eigan*; зах.-герм.: *leid, reht, unhulpo*; днв.: *arg, jamar, liob; thaz alta, almahtigo*,

blinto; свн.: *gesund, glanz, lieb; daz boese, ein altiu, ein boesiu*; нвн.: *das Blau, Fett, Tief, der Stolz, Spitz; der Allmächtige, der Böse, der Bekannte, das ewige Böse, sein Gutes und Schlimmes, im Warmen* [Behaghel 1923, с. 8–16]. Субстантивациі зазнало й чимало прикметників у вищому й найвищому ступенях порівняння: двн. *eldiron* 'die Älteren' (свн. *eltern, altern*, нвн. *eltern*); двн. *hëriro* 'älter, ehrwürdiger, erhabener' (свн. *hërre*, нвн. *herr*); двн. *furisto* 'der Erste, Vornehmste' (свн. *fürste*, нвн. *fürst*) [Grimm 1837, с. 256].

Можливість переходу прикметника в іменник зумовлена історичною та сучасною семантичною й граматичною близькістю цих ЧМ. Так уже в давньоверхньонімецький період спостерігається функціонування деяких „доісторичних” СП виключно в ролі іменників, оскільки зникли з ужитку відповідні прикметники (*bëro* 'Bär' (=der Braune) ← *bhëro* 'braun'; *narwa* 'Narbe' (=die Enge, Verengung) ← *naru, nearu* 'eng'; *tior* 'wildes Tier' (=das Wilde) ← *dëor* 'wild') [Diemer 1911, с. 8–10].

Перші спроби дослідження СП у нововверхньонімецькій мові знаходимо в історично орієнтованих граматиках XVIII ст. Й.К. Аделунг, розглядаючи проблему субстантивного вживання ЧМ у цілому, вказує зокрема на дві можливості використання прикметника в значенні та функції іменника (*ein schönes Schwarz, das Blau des Himmels i der / die / das Schöne, der / die Gelehrte*), відзначає існування паралельних форм у відмінюванні СП (*der Glanz des Blaues / des Blau*), а також порівнює семантику СП й абстрактного іменника (*das Schöne – die Schönheit*) [Adelung 1781 / 1977, с. 231–233]. К.Ф. Айхінгер звертає увагу на два типи відмінювання СП (*der Beamte / ein Beamter, der Liebste / ein Liebster, der Oberste / ein Oberster*). Причину появи СП – найменувань осіб він убачає в опущенні іменника *Mensch / Mann / Weib / Leute* (*ein weiser macht sich sein Glück selbst*), а СП – найменування абстрактних понять розглядає як еліптичні сталі вирази (*mit wenigem vergnügt; wer das geringe nicht achtet, kommt nicht zum grossen*) [Aichinger 1754 / 1972, с. 235, 382–383].

Опущення в словосполученні іменника, однак, не завжди призводить до субстантивациі залежного від нього прикметника. На думку В. Фенікса, *die Mutigen* у ситуації *Tapfer und erfolgreich kämpften unsere Soldaten. Die Mutigen drangen in die feindliche Stadt ein* є субстантиватом, тоді як у ситуації *Er teilte Kirschen aus zur allgemeinen Freude der Kinder. Um die großen schwarzen rissen sie sich besonders* має місце еліпс. Пояснення цьому слід шукати у відношенні прикметників до відповідних опорних іменників: *die Mutigen* охоплює поняття „Soldaten” повністю, тоді як відношення *die großen schwarzen* і „Kirschen” видається частковим [Phoenix 1918, с. 5].

Прикметники знаходяться в дуже тісному зв'язку з іменниками, оскільки ознаку предмета неможливо уявити без самого предмета. Ще в давній період розвитку германських мов найменування предметів часто відбувалося за однією з їхніх ознак [Behaghel 1968, с. 231]. Г. Шетензак образно називає СП „субстантивною посудиною з ад'єктивним наповненням”, пояснюючи: „Якщо людина чує *Alles Grosse erweckt unser Interesse* чи *der Arme bittet den Reichen*, її увага спрямовується передусім на властивості *gross, arm, reich*, а не на річ чи особу як носіїв цих властивостей” [Schötensack 1856, с. 50–51].

К. Магер, зосереджуючи увагу на мислинневої діяльності в процесі породження, сприйняття й розуміння мовлення, зауважує: „Людський дух спроможний уявити собі як предмет те, що чуттєво сприймається при предметі (властивість, якість, стан, діяльність, страждання і т.д.). Такі предмети завдячують своєму існуванню виключно людському мисленню й існують лише в мисленні: вони є речі думок („Gedankendinge“): *das Süsse* (=Zucker), *das Geistige* (=Brantwein, Spiritus), *das Bittere, das Böse, das Heilige* – це особливий вид існування опредмечених властивостей” [Mager 1842 / 1992, с. 145].

У граматиках XIX-го – початку XX ст. питання субстантивациі прикметника висвітлюється або в розділах про частини мови й члени речення [Behaghel 1923; Blatz 1895; Grimm 1837; Paul 1919; Schötensack 1856], або ж у словотворі [Wilmanns 1899]. Дане явище трактується здебільшого як вживання прикметника в невластивій йому синтаксичній функції, а його синхронічний аналіз супроводжується численними діахронічними дослідженнями. Повний перехід прикметника в іменник (*Mensch, Fürst, Gatte, Greis, Jünger*) розглядається як незворотній історичний процес [Wilmanns 1899, с. 399].

Я. Грімм відносить синхронічну зміну категорії до синтаксису та, як і К.Ф. Айхінгер, вбачає причину виникнення СП в опущенні іменника (*der reiche {mann}, die arme {frau}, das junge {thier}*). На його думку, номінальні еліпси мають місце й у сталих виразах *den kürzern {halm} ziehen; den letzten {schlag} haben; einem den letzten geben; es geht auf die letzte {hand ?}; zu guter letzte, das kalte {weh}; das weite {feld} suchen*, проте в двох останніх відновлення іменника видається зайвим, оскільки засобом субстантивациі в силу своєї неозначеності й абстрактності виступає середній рід [Grimm 1837, с. 255–264].

Про особливості семантико-синтаксичної сполучуваності СП знаходимо в Г. Шетензака: СП, котрі є „вимушеними іменниками, які стали такими завдяки артиклю”, тяжіють до поєднання з прислівником (пор.: *der wahrhaft Glückliche kennt keinen Neid* і **der wahre Glückliche*), тоді як іменнику властиво сполучатися з атрибутом-прикметником: *das wahre Glückskind verlässt sich auf die Gunst des Geschicks* [Schötensack 1856, с. 51]. СП – найменування абстрактних понять неохоче вступають у відношення керування з іншими іменниками (пор.: **das Vorzügliche dieser Arznei* і *die Vorzüglichkeit dieser Arznei*).

Г. Шетензак звертає увагу на відсутність єдності щодо відмінювання СП, бо навіть у Гете спостерігається: „*Sie waren umgeben vom allerlei Gutem und Vorzüglichen*“ [Schötensack 1856, с. 124].

Ф. Блац вказує на різні ступені субстантивзації прикметника: такими, що вже перейшли в іменники, є *der Junge, der Greis, der Jünger, der Oberst, das Gut, das Leid, das Recht, das Übel, das Wild* (сюди ж він відносить і субстантивати – запозичення *die Blondine, die Brünette, die Kokette*); як СП розглядає й еліптичні конструкції (*die Rechte* {Hand}, *die Linke* {Hand}, *Schenk Roten ein aus Ungarland* {Wein}), а проміжною ланкою між цими групами вважає утворення на зразок *der Bekannte, der Beamte, der Bediente, der Geliebte, der Liebste, der Verlobte, der Verwandte* [Blatz 1895, с. 308].

В. Вілманнс, розглядаючи субстантивацию ЧМ у словотворі, також зауважує, що не всі прикметники, вжиті у функції іменника, сприймаються як іменники в однаковій мірі: так субстантивна суть проявляється набагато сильніше у *der Gesandte, Bekannte, die Liebste, der Hintere*, ніж у *der Gute, der Sanftmütige, der Friedfertige* [Wilmanns 1899, с. 397]. Потенціал середнього роду як засобу субстантивзації є, за В. Вілманнсом, значно більшим, ніж потенціал чоловічого роду, про що зокрема свідчить існування численних колоративів і назв мов (*das Blau, Braun, Gelb, Grün, Rot; Deutsch, Französisch, Latein*) [Wilmanns 1899, с. 400]. Як субстантивацию В. Вілманнс розглядає також вживання прикметників у короткій формі (*gross und klein, arm und reich, alt und jung, kurz und gut; von klein auf, durch dick und dünn, über kurz oder lang*) [Wilmanns 1899, с. 401].

Субстантивация прикметника, як зазначає Г. Пауль, спочатку має оказіональний характер, але тривале вживання СП у функції іменника призводить до його узуалізації, часто зі спеціалізацією значення (*der Bekannte, Verwandte, Geliebte, Beamte, Bediente, Abgeordnete, Vorsitzende, Liebste, Nächste, Fremde, Geistliche, Gelehrte*). Важливим кроком на шляху переходу в іменник є, за Г. Паулем, здатність СП сполучатися з іменником у родовому відмінку та з присвійним займенником (*der Bekannte des Mannes; mein Bekannter*) й можливість утворювати назви осіб жіночої статі за допомогою суфікса *-in* (*Gesandtin, Verwandtin, Beamtin*). Вживання СП з присвійним займенником у випадку *mein Alter = Vater / Gatte; meine Alte = Mutter / Gattin* свідчить про його остаточну узуалізацію [Paul 1919, с. 107–108]. Перехід прикметника в іменник вважається завершеним, якщо субстантиват отримує іменникову парадигму відмінювання (*Junge, Kunde, Untertan, Greis, Afer, Ober, Unter, Oberst*, хоча ще у XVIII ст. спостерігалось вживання форми *ein Oberster*) [Paul 1919, с. 109].

Детальну класифікацію СП вперше знаходимо у О. Беагеля. Він виокремлює:

- у залежності від типу відмінювання: **стійку** / „stehende“/ (*das Gut, das Recht, das Übel*) й **оказіональну** / „gelegentliche“/ субстантивацию прикметника (*zwei Arme, ein Beamter, Beamte; das Gute, kein Ganzes*);

- за механізмом творення: **безпосереднє перетворення** / „unmittelbarer Wandel“/ в іменник (*der Stolz, das Gut, das Wild*) і шляхом **опущення іменника** / „Substantivierung durch Ersparung“/ (*ein Schwarzer* {Kaffee}, *ein Gehacktes* {Fleisch}, *die Elektrische* {Bahn});

- **незумовлену субстантивацию** прикметника („unbedingte Substantivierung“), яка відбувається незалежно від синтаксичних умов і представлена: а) повним переходом у систему відмінювання іменника (*das Blau, das Dunkel, der Falsch, der Stolz, das Fett, das Tief*); б) нефлектованими формами (*auf ewig, für lange, auf deutsch, arm und reich, jung und alt, durch dick und dünn*); в) СП із прикметниковим типом відмінювання (*der Blinde, ein Blinder, das Weiße des Auges, im Guten, von Weitem*); г) еліптичними конструкціями (*der Leibhaftige* {Teufel}, *der Bittere* {Schnaps}, *Echtes* {Münchner}, *eine Weiße* {Kruke}) та **зумовлену субстантивацию** / „bedingte Substantivierung“/, яка має місце лише за певних синтаксичних умов, як наприклад, у звертанні (*mein Bester! Meine Liebe!*) чи в іменній частині присудка (*Du bist mir ein Schöner*) [Behagel 1923, с. 7, 215–219].

На сучасному етапі лінгвістичних досліджень синхронічна субстантивация прикметника розглядається: 1) як **спосіб словотворення** [Сиротина 1982; Степанова 1953; Erben 2006; Fleischer / Varz 1995; Römer / Matzke 2005; Wellmann 1975] з неодмінним виокремленням понять **системної /мовної/** й **оказіональної /мовленнєвої/** субстантивации; 2) як **синтаксичне явище** [Olsen 1987, 1988; Vater 1987; Vogel 1996], що зумовлено граматичними традиціями XIX – початку XX ст.; 3) як **синкретичне явище** з позиціонуванням СП на межі синтаксису й словотвору [Смирнова 1987; Павлов 1985; Eisenberg 2006; Henzen 1965], причому замість умовного й дуже приблизного поділу субстантиватів на оказіональні й стійкі пропонується розглядати їх як деякий „континуум“ утворень з різним ступенем лексикалізації [Павлов 1985, с. 291]. У більшості випадків увага дослідників концентрується на функціонально-семантичних аспектах даного явища.

Субстантивация прикметника на зразок *tief* → *das Tief* традиційно розглядається як відприкметникова (морфологічна) конверсія [Donalis 2007, с. 90; Eisenberg 2006, с. 295; Fleischer / Varz 1995, с. 215] або ж як імпліцитний словотвір, як парадигматичне переміщення основної морфеми *tief*, яка може приймати флекційні морфеми й синтаксичні маркери як класу прикметників, так і класу іменників

[Erben 2006, с. 27–28]. Варто, однак, зазначити, що у сучасній німецькій мові ця модель є семантично обмеженою і слугує передусім утворенню назв мов і колоративів.

Справжнім субстантиватам *das Grün, das Gut, das Hoch, das Fett* протиставляються утворення на зразок *der / die / das Grüne, der / die / das Gute*. Останні розглядаються як продукти відприкметникової (синтаксичної) конверсії [Eisenberg 2006, с. 295; Erben 2006, с. 27–28; Fleischer / Barz 1995, с. 215], імпліцитної деривації з номіналізуючим нульовим суфіксом (*das grüne... → {das} Grüne+Ø-Suffix*) [Römer / Matzke 2005, с. 101] чи синтаксичної перекатегоризації [Vogel 1996, с. 20, 245]. У випадку *der / die / das Gute* йдеться, на думку Г. Фатера, не про конверсію як один із способів поповнення лексичного складу сучасної німецької мови, а виключно про синтаксичне явище: антропоніми *der Einsame, die Schöne* є номінальними словосполученнями з опущеним іменником. Проте в окремих випадках відтворення іменника є проблематичним: так *der / die Angestellte* можна пояснити за допомогою трансформаційного аналізу (*der Angestellte ← der, der angestellt ist*), а лексикалізацію *der / die Grüne* – з точки зору метафорики [Vater 1987, с. 285].

Точку зору Г. Фатера поділяє С. Ользен. „Субстантивований” прикметник вона розглядає як синтаксичне явище у рамках ікс-штрих-теорії /„X-Bar-Theorie“/ [Olsen 1987; 1988]. На її думку, прикметник не переходить в іменник і не функціонує як іменник, він і надалі залишається атрибутивним прикметником у номінальному словосполученні з невираженим головним словом /„Nominalphrase mit leerem nominalen Kopf“/. Випадки типу *der Beamte, das Gehacktes* розглядаються як лексикалізація таких синтаксичних структур [Olsen 1987, с. 28–29].

Статус утворень на зразок *der / die / das Gute* з огляду їхні на морфологічні, семантичні й функціональні особливості є спірним. Г. Фатер кваліфікує *das Gute, das Neue* як відприкметникові квазісубстантивати середнього роду /„neutrale A-Quasisubstantivierungen“/ і пропонує розмістити їх між іменниками та прикметниками, оскільки морфологічно вони функціонують як прикметники, семантично – як іменники, а синтаксично поєднують у собі функції обох ЧМ [Vater 1987, с. 287]. І. Барц поєднує прототипний і польовий підхід до розгляду ЧМ: субстантивати *das Hoch, der Fremde* є, за її визначенням, „неповноцінними” іменниками й належать до периферії цієї ЧМ [Barz 2002, с. 658–659].

Проаналізувавши точки зору німецьких і вітчизняних мовознавців на проблему субстантивації прикметника в німецькій мові, виокремлюємо такі її види:

1) **синхронічну субстантивацію**, яка передбачає паралельне існування в мові твірної й похідної слів як різних ЧМ (*das Grün – grün; der Deutsche – deutsch*), і **діахронічну**, яка засвідчує **повний** перехід прикметника до класу іменників і втрату ним вихідного частиномовного статусу (*Mensch, Jünger, Greis*);

2) **морфологічну**, яка супроводжується зміною морфологічного оточення твірної основи (*das Grün, das Gut*) і **синтаксичну**, за якої морфологічне оточення похідного слова залишається незмінним (*der Gute, der Alte*);

3) **системну /мовну/** (*der Deutsche, der Nächste, die Grünen*) й **оказіональну /мовленнєву/**, яка має місце лише в певному контексті (*das Wertvolle, Geruch des Menschlichen, aufs Vorsichtigste*);

4) **еліптичну** (*unsere Jüngste {Tochter}, der Bittere {Schnaps}, das kleine Schwarze {Kleid}*), і **семантичну**, що має місце при переосмисленні іменника (*der Allmächtige, die Großen der Erde*).

Підсумовуючи, зазначаємо, що СП є об’єктом постійної наукової атракції, оскільки вони, як й інші випадки міжчастиномовної транспозиції, відображають статику й динаміку розвитку мови. **Перспективи** подальшої роботи полягають у системному вивченні СП у сучасній німецькій мові на семантичному, морфологічному і синтаксичному рівнях.

Література

- Ивашкин М.П. Синхронно-диакронический анализ переходных процессов в английском языке : монография / М.П. Ивашкин. – М. : Прометей, 1988. – 172 с. *Мурашов Р.З.* Словообразование и теория номинализации / М.З. Мурашов // Вопросы языкознания. – 1989. – № 2. – С. 39–53. *Сиротина А.А.* Субстантивация частей речи в современном немецком языке : [учебн. пособие] / А.А. Сиротина. – Воронеж : ВГПИ, 1982. – 31 с. *Смирнова А.А.* О подходах к исследованию адъективно-причастной субстантивации в немецком языке / А.А. Смирнова // Лингвистические исследования 1987. Функционально-семантические аспекты грамматики : сб. научн. тр. / отв. ред. А.М. Мухин. – М. : Б. и., 1987. – С. 164–171. *Павлов В.М.* Понятие лексема и проблема отношений синтаксиса и словообразования / В.М. Павлов. – М. : Наука, 1985. – 289 с. *Степанова М.Д.* Словообразование современного немецкого языка / М.Д. Степанова. – М. : Издательство литературы на иностранных языках, 1953. – 374 с. *Adelung J. Chr.* Deutsche Sprachlehre / Johann Chr. Adelung. – Hildesheim – N.Y. : Georg Olms, 1977. – 626 S. (Nachdruck der Ausgabe B. 1781). *Aichinger C.F.* Versuch einer teutschen Sprachlehre / Carl Friedrich Aichinger. – Hildesheim – N.Y. : Georg Olms, 1972. – 600 S. (Nachdruck der Ausgabe Wien 1754). *Barz I.* Wortartwechsel / Irmhild Barz // Lexikologie / Lexicology. Ein internationales Buch zur Natur und Struktur von Wörtern und Wortschätzen. 1. Hbd. / Hg. : D.A. Cruse [u.a.]. – B. / N.Y. : de Gruyter, 2002. – S. 657–662. *Behaghel O.* Deutsche Syntax. Band 1 / Otto Behaghel. – Heidelberg : Carl Winter’s Universitätsbuchhandlung, 1923. – 740 S. *Behaghel O.* Die deutsche Sprache / Otto Behagel. – Halle (Saale) : Niemeyer, 1968. – 316 S. *Blatz F.* Neuhochdeutsche Grammatik mit Berücksichtigung der historischen Entwicklung der deutschen Sprache. Bd. 1 / Friedrich Blatz. – Karlsruhe : J. Lang’s Verlagsbuchhandlung und Buchdruckerei, 1895. – 856 S. *Diemer L.* Die Substantivierung des Adjektivs im Althochdeutschen / Ludwig Diemer. – Freiburg : Wagner, 1911. – 118 S. *Donalis E.* Basiswissen Deutsche Wortbildung / Elke Donalis. – Tübingen – Basel : A. Francke, 2007. –

137 S. – ISBN 978-3-7720-8204-7. *Eisenberg P.* Grundriß der deutschen Grammatik. Band 1. Das Wort / Peter Eisenberg. – Stuttgart [u.a.], Metzler, 2006. – 520 S. – ISBN 3-476-02160-2. *Erben J.* Einführung in die deutsche Wortbildungslehre / Johannes Erben. – B. : Schmidt, 2006. – 205 S. – ISBN 978-3-503-07975-9. *Fleischer W.* Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache / W. Fleischer, I. Barz. – Tübingen : Niemeyer, 1995. – 381 S. – ISBN 3-484-10682-4. *Grimm J.* Deutsche Grammatik. 4. Teil / Jacob Grimm. – Göttingen : Dieterichsche Buchhandlung, 1837. – 964 S. *Henzen W.* Deutsche Wortbildung / Walter Henzen. – Tübingen : Niemeyer, 1965. – 314 S. *Mager C.M.* Die grammatischen Kategorien / Carl M. Mager // Wortarten : Beiträge zur Geschichte eines grammatischen Problems / Hg.: B. Schaefer, C. Knobloch. – Tübingen : Niemeyer, 1992. – S. 100–150. (Nachdruck der Ausgabe Stuttgart 1842). *Olsen S.* Das „substantivierte“ Adjektiv im Deutschen und Englischen. Attribuierung vs. syntaktische „Substantivierung“ / Susan Olsen // Folia Linguistica 22, 1988. – S. 337–372. *Olsen S.* Zum „substantivierten“ Adjektiv \v im Deutschen. Deutsch als eine pro-Drop-Sprache / Susan Olsen // Studium Linguistik 21, 1987. – S. 1–35. *Paul H.* Deutsche Grammatik. Band 3 / Hermann Paul. – Halle a. S. : Niemeyer, 1919. – 456 S. *Phoenix W.* Die Substantivierung des Adjektivs, Partizips und Zahlwortes im Angelsächsischen / Walter Phoenix. – B. : Mayer & Müller, 1918. – 82 S. *Römer Chr.* Lexikologie des Deutschen. Eine Einführung / Chr. Römer, B. Matzke. – Tübingen : Narr, 2005. – 236 S. – ISBN 3-8233-6128-7. *Schöten sack H.A.* Grammatik der neuhochdeutschen Sprache / Heinrich A. Schöten sack. – Erlangen : Enke, 1856. – 832 S. *Vater H.* Zu sogenannten „substantivierten Adjektiven“ im Deutschen / Heinz Vater // Festschrift für K. Hylgaard-Jensen zum 70. Geburtstag / Hg.: M. Dyhr, J. Olsen. – Kopenhagen : University, 1987. – S.279–290. *Vogel P. M.* Wortarten und Wortartwechsel: Zu Konversion und verwandten Erscheinungen im Deutschen und in anderen Sprachen / Petra M. Vogel. – B. / N.Y. : de Gruyter, 1996. – 311 S. – ISBN 3-11-014823-4. *Wellmann H.* Deutsche Wortbildung. Typen und Tendenzen in der Gegenwartssprache. 2. Hauptteil. Das Substantiv / Hans Wellmann. – Düsseldorf : Schwann, 1975. – 500 S. *Wilmanns W.* Deutsche Grammatik. 2. Abteilung: Wortbildung / Wilhelm Wilmanns. – Strassburg : Trübner, 1899. – 671 S.

КОВАЛЕНКО Р.В.

(Запорізький національний університет)

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ ОПОЗИЦІЇ “ВІЙНА/МИР” В АНГЛОМОВНІЙ СВІДОМОСТІ

У статті розглядаються способи репрезентації концептуальної опозиції “війна/мир” в англомовній свідомості на матеріалі англомовної преси. Описано структурно-семантичні особливості лексичних одиниць, що репрезентують концепти ‘war’ - ‘piece’.
Ключові слова: концепт, концептуальна метафора, концептуальна опозиція.

Коваленко Р.В. Вербалізація концептуальної опозиції “война/мир” в англоязычному сознании. В статье рассматриваются способы репрезентации концептуальной опозиции “война/мир” в англоязычном сознании на материале англоязычной прессы. Описаны структурно-семантические особенности лексических единиц, которые репрезентируют концепты ‘war’ - ‘piece’.

Ключевые слова: концепт, концептуальная метафора, концептуальная опозиция.

Kovalenko R.V. Verbalization of the Conceptual Opposition “War/Piece” in the English consciousness. The article is dedicated to the ways of representation of conceptual opposition “war/piece” in the English consciousness based on the English speaking press. We described structural and semantical peculiarities of the lexical units to represent concepts ‘war’ - ‘piece’.

Key Words: concept, conceptual metaphor, conceptual opposition.

Центральною термінологічною одиницею когнітивно орієнтованих досліджень мови є концепт. Ведучими на сьогоднішній день напрямками в розробці поняття концепту виступають лінгвокогнітивне (Є.С. Кубрякова, Н.Н. Болдирев, О.П. Бабусин, З.Д. Попова, І.О. Стернін та ін.) і лінгвокультурне (А. Вежбицька, Н.Ф. Алиференко, Ю.С. Степанов, В.І. Карасик, С.Г. Воркачов, та ін.). Дослідники, що вивчають концепт у рамках лінгвокогнітивного підходу, трактують його як ментальне утворення у свідомості індивіда, що забезпечує вихід на концептосферу соціуму. Мова є доказом того, що в основі наших знань про світ лежить концепт як одиниця ментальної інформації, оскільки саме мова виявляє й об’єктивує те, яким чином людський розум побачив і сприйняв світ, тобто яким чином він категоризований свідомістю. Лінгвокультурний підхід дозволяє проникнути в глибинну сутність концептів, що сформувалися в колективній мовній свідомості нації, розкрити систему цінностей і оцінок, на розвиток якої вплинув культурний, мовний і, нарешті, суспільний досвід тієї або іншої соціокультурної спільноти. Цей підхід орієнтований на вивчення культурних концептів, на відміну від лінгвокогнітивного підходу, що розглядає концепт як певне ментальне утворення в психіці індивіда, що має певну структуру, а також володіє національною специфікою. Лінгвокультурний підхід до розуміння концепту, точніше, *культурного концепту*, полягає в тому, що концепт визнається базовою одиницею культури, її концентратом [Карасик 2002, с. 138].

Для лінгвокультурологічного напрямку характерний розгляд концепту в контексті проблеми “мова - свідомість - культура”. Саме етнічна свідомість відіграє роль посередника між двома взаємозалежними семіотичними системами – мовою й культурою, основою синтезного дослідження яких є концепт, у силу